

St. JEAN ŞÖVALYELERİ

M.A. Fahrettin ÖZTOPRAK

TARİKATIN KURULUŞU

I. Yüzyılda, Kudüs şehrinde Amalfili tacirlerin büyük maddi desteği ile, Hıristiyan hacıların tüm ihtiyaçlarını gidermek ve onlara gereken desteği vermek üzere Saint-Jean L'Hospitalier adında bir yardım teşkilatı kuruldu. Bunu St. Jean olarak da anılan Vaftizci Yahya'nın ruhaniyetin adadılar. İlk elemanları Benediktinler'di. Bunlar 1099'da, I. Haçlı Orduları başkomutanı Godefroi de Boullion'un oldukça takdirini kazanan teşkilatın yöneticisi Gerard tarafından tecrit edilerek, yerlerine yenileri getirildiler. Tarikat tüzüğünün 1113'te Papa Pascalis II tarafından onaylanması ile hem diğer yardım kuruluşlarına örnek hem de askeri bir kimlik kazanmış oldu.

KUDÜS'TEN AYRILIŞ

Selahattin Eyyubi tarafından 1187'de Kudüs'ün Eyyubiler eline geçmesiyle, tarikat üyeleri ilkin Akka'ya, 1291'de Kıbrıs'a, sonra Silifke ve Larende (Karaman) topraklarına yerleştiler. Menteşoğlu Mesut Bey, 1300'de Rodos u donanması ile kuşatarak, bu adanın büyük bir kısmını Bizanslıların elinden almıştı. St. Jean Şövalyeleri, büyük üstatları Foulques de Villaret'in komutasında hemen hareket geçip, 1309'da Türkleri adadan çıkardılar. Tarikat, burada gücüne daha güç katmış bir halde, Mısır ve Suriye'deki Memluk Sultanlığı ve Anadolu Beylikleri ile sürekli olarak çatışma içerisinde bulunmuştur.

I. RODOS ŞÖVALYELERİ

DOğU AKRENİZ VE ADALAR

Adanın fethinden sonra, Rodos Şövalyeleri olarak da adlandırılan St. Jean Şövalyeleri, Latin Hıristiyan Avrupa'nın Doğu Akdeniz'deki en güçlü savaşçıları durumunda idi. 1344'te İz-mir in alınmasında, 1365'te İskenderiye'nin yağmalanmasında büyük rol oynadılar. Bu arada, Ege Denizi'ndeki kimi adalar da tarikatın etkisine girdi.

OSMANLILARLA TANIŞMA

St. Jean Şövalyeleri, 1396'da Niğbolu Savaşı'na kadar Haçlı ordusunun yardımına gelen ve Tuna nehri kıyısında bulunan filonun başında tarikat reisi Philibert de Nailtac vardı.

Yıldırım'ı Ankara'da tutsak eden Timur'un Akdeniz'e kadar ordusunun başında ilerlemesi, tam 58 yıl Rodos Şövalyelerinin elinde bulunan İzmir Kalesi'ni 1402'de 2 haftalık bir muhasara ile elde ederek. Aydınoğullarına bağışlaması üzerine, Osmanlı hükümdarı Mehmet Çelebi tarafından, Aydınoğlu Cüneyd'in elinde bulunan İzmir kalesi muhasara edilmiş, 1416'daki bu muhasara sırasında Rodos Şövalyelerinin Mehmet Çelebi'ye büyük desteği görüldü, ama Mehmet Çelebi kalenin surlarını

tamamen yıktırıldığı gibi, Rodos Şövalyeleri'ne de, "Buraya bir daha kale inşa etmeyiniz. Varın, Halikarnas'a (Bodrum) yapın. Orası uygundur" dedi".

MEMLÜK SALDIRILARI

İskenderiye'nin intikamını almak isteyen Memlûklüler, 1424, 1425, 1426 yıllarında üç sefer düzenleyerek Kıbrıs'ı aldılar ve Memlûk sultanı Çakmak ile, bütün dikkatlerini Rodos'a çevirdiler. 1440'ta, 2.00 denizci asker ve birkaç yüz de gönüllü mürettebatı olan 15 korvetten müteşekkil bir donanma, Dimyat'tan yola çıkarak, ilkin Kıbrıs'a, sonra Alanya'ya uğradı. Buranın hakimi tarafından da, asker ve 4 kalyonla yardım edilen filo, Rodos'a varmış ise de, St. Jean Şövalyelerinin saldırıya karşı çoktan hazırlıklı bulunmaları nedeniyle, bu Memlûk kuşatması başarılı olamadı. 1443 yılında yine bir Memlûk filosu, Dimyat'tan kalkıp, Beyrut, Trablus, Larnaka, Limasol ve Antalya'dan yardım aldıktan sonra Rodos'a yöneldi, ama St. Jean Şövalyelerinden çekinen Memlûklüler, Rodos yerine, o zaman Castellorizo denilen Meis adasına hücum ettiler ve burayı ele geçirmelerine rağmen, Dimyat'a geri döndüler.

MEMLÜK YENİLGİSİ

1444'te Rodos'a karşı, tahkimatı iyi yapılmış yeni bir sefer düzenlendi. Aynı yolu izleyen Memlûk donanması, adada karaya çıkarak, kaleyi 40 gün kuşattı ve civardaki bütün köyler kuşatmacılar tarafından yağmalandı. St. Jean Şövalyelerinin bir karşı saldırısı ile büyük kayıplar veren Memlûklüler, gemilerine kendileri zor atarak, ancak kaçabildiler.

Memlûk sultanının dostluğunu kazanmış Fransız tacir-prens Jacques de Coer'in girişimiyle, Rodos ile Mısır arasında bir anlaşma yapılabildi.

FATİH DÖNEMİ

Rodos Şövalyeleri, Fatih Sultan Mehmet'e ilkin 1451'de cülusu, sonra İstanbul'un fethini tebrik ve ticari anlaşma yapmak için elçi göndermişler, Papa Calixtus II'ün kurduğu Hıristiyan ittifakının içerisinde de yer almışlardır. Ege Denizi'nde, Rodos Şövalyelerine rastlayan Türk gemilerine el konulması, Osmanlılar ile bu tarikat arasındaki gerginliği artırdı. 1454'te 30 kadırgalık bir Osmanlı donanması Ege'deki bu şövalyelere ve Venediklilere ait adalara baskınlar yapmış, 1455'te Hamza Bey komutasındaki Osmanlı donanması İstanköy kalesini ve Rodos'un doğu kıyısında bulunan Archangelos istihkâmlarını top ateşine tutarak İstanbul'a dönmüştür. Bunun üzerine Osmanlılar ile sulh, önceki şartlar göz önüne alınarak yenilendi, ama Rodos Şövalyelerinin hediye değil vergi ödemeleri için, Fatih Sultan Mehmet tarafından, üstad-ı azamları Pierre D'Aubusson tehdit edildi.

Üstad-ı azam, hemen bir mektup ile Papa'ya durumu izah ederek, *Osmanlı sultanının dehşetli bir hal aldığı, Türk donanımlarının teşkil edildiğini; bunun Hıristiyanlık için çok tehlikeli olduğunu, Ege adalarına peşi peşine seferler düzenlendiğinden ahalinin perişan olduğunu* belirtti.

16. Papa Calixtus III, hemen 30 savaş ve 2 büyük yük gemisi techiz ettirerek, bu donanmaya 40 Katalan korsan gemisini ilave edip, 1457'de İtalya'dan Ege Denizi'ne Kardinal Lui İskarampa kumandasında bir sefer düzenledi. Donanma ilkin Rodos'a uğradı. Sakız ve Midilli'den de gerekli yardımı aldıktan sonra, Osmanlıların fethettikleri Limni önlerine gelerek, hem Kaptan Hamza kumandasındaki leventleri hem de Semadirek ve Taşoz'un muhafızlarını tamamen ele geçirdi. Bu yerler askerle techiz edilerek, Papa'ya bağlanmış ve Rodos Şövalyeleri reisinin emrine verilmiştir.

MESİH PAŞA'NIN KUŞATMASI

1480'de Fatih Sultan Mehmed'in emri ile, Amiral Mesih Paşa kumandasında Rodos'a bir sefer düzenlendi. Osmanlı kuvvetleri yeniçeri, levent ve sipahilerden müteşekkil 40.000 nefer, Rodos Şövalyeleri'nden oldukça fazla olmalarına rağmen, şehre hatta kale içine girdikleri halde, püskürtüldüler. Bu yenilgi Fatih Sultan Mehmet'e çok tesir etmiş, onu 1481'de ordunun bizzat başında ölüm sırasındaki sefere teşvik etmiştir.

CEM SULTAN

Fatih Sultan Mehmed'in Maltepe'de ani ölümü ile babasının cenazesine katılmak için emrindeki eyalet Karaman'dan İstanbul'a 1000 kadar sipahiyle giden Sultan Cem, Bursa'ya vardığında Ayas Paşa'nın 2000 yeniçerisi tarafından tuzağa düşürölmek istenince, çabuk hareket eden atlıların gayretiyle Osmanlı kuvvetlerinin kimi oklanır kimi de kılıçtan geçirilir. Öldürölen Ayas Paşa'nın Amasya'dan İstanbul'a kendisinden önce varıp tahtı ele geçiren kardeşi Sultan Beyazıt'ın emriyle hareket etmiş olduğunu öğrenen Sultan Cem, durumun vahim olduğunu görerek, Bursa'da istiklalini ilan eder ve kendi adına para bastırır.

YENİŐEHİR SAVAŞI

Sultan II. Beyazıt, Gedik Ahmet Paşa kumandasında bir ordu gönderdi. Cem Sultan, sipahilerin başında bu askerleri Yeniőehir ovasında karşılamıştır. Bir ara, muzaffer olacakları sıra, Sinan Paşa'nın sipahilerin bir cenahını parçaladığını öğrenen Aştinoğlu Yakup, hem lalası hem veziri bulunduğu Cem Sultan'a ihanet etti. Bunun üzerine yenildiler. Cem Sultan, yanında Sinan Bey'le ancak kaçabildi. Karaman'a güç bela geldiler. Cem Sultan, ailesini ve küçük oğlu Murad'ı gördü.

SÜRGÜN GÜNLER

Cem Sultan tarihe konu olduğu gibi, masal ve efsanelere de girmiş, her halde halkın ona sevgisindedir ki, hakkında çok şeyler söylemişin G. DM'ye göre: Cem, kardeşine yenilince Suriye'ye kaçmış, orada bir Arap kabilesine tutsak olmuştur. Şeyh aklından onu Padişah'a teslim etmek. karşılığında altın ve mansıp elde etmeyi geçiriyor. İstanbul'a pazarlık için adam göndermiştir. Şeyhin karısı merak eder ve Cem'i görür. Şehzadeye acır. Bunu nasıl kurtarırım diye düşünür. Aşık olduğunu anlamıştır. Cem'le konuşur ve anlaşrlar. Beraber kaçacak ve evleneceklerdir , ama kılavuz hastalandığı gibi, kadın da yolda yorgunluğa dayanamayıp ölmüş ölmüştür.

Cem yapayalnızdır.

Şimdiye kadar bilmediği ve görmediği yerlerden geçerek Karamanoğullarına varır. Sevgiyle karşılanmıştır. Karaman'dan Kayıtbay'a selam yollar. Yardım vaadi almıştır. Mısır'a geçer. Oradan Hacca gider. Kabe'yi ziyaretten dönerken İshak Paşa'nın oğlu Muhammet Yusuf'a yolda rastlamış, sakallı olduğu için tanınmamış, ona İstanbul'da olup bitenleri sormuş, sıra Cem Sultan konusuna hakkında iyi ve ümit verici şeyler söylendiğini anmış, hemen kafileden ayrılarak Torlaklara mahsus kıyafetle İstanbul'a gelmiştir.

İlkin, vezirlikten alınmış çok sevilen bir paşanın misafiri olur, sonra halkın arasına karışıp dolaşır. Paşa, Cem Sultan'ı tanımıştır, ona;

-Gördünüz, şahsınızı asker de, halk da sever, ama şu andaki sedarete size karşı düşmanlık var. Adamlarınız tamamen öldürülmüştür. Hemen bu ülkeden gidin. Başınız tehlikededir. Bir ihtilal çıkarmak üzere bekleyin. Sizi Osmanlı hükümdarı yapmak için canımı bile vermeye her an vermeye hazırım, der.

DİRENİŞ

Cem Sultan, Karamanoğlu asım Bey'le Konya'yı kuşatmış, ama Padişah kuvvetlerinin İstanbul'dan hareket ettiği duyulur duyulmaz kuşatma kaldırılmış; Trabzonlu Mehmet Bey, Amasya'dan İstanbul ordusuna iltihak etmek için yola çıkan Süleyman Paşa üzerine gönderilmiş, Mehmet Bey'in öldürülmesi ile Süleyman Paşa'dan intikam almak için Cem Sultan ve Kasım Bey'in Ankara'ya yürüdüğü görülüyor. Padişah'ın bizzat ordunun başında, burada da üzerlerine geldiği haberinin alınması üzerine, herkesin bir tarafa saklanması uygun kabul edilmiş.

RODOS İLTİCASI

Bouhours, Cem Sultan olayını anlatarak, *Rodos'a iltica için Üstad-ı azam'a gönderdiği adamın yakalanıp öldürülmesi üzerine Cem, Toros Dağlarından Karamanlıların kılavuzluğu ile, denize doğru yola çıkıyor, ama, askerleri kılıçtan geçirilmiştir. Cem, iki adamın daha üstad-ı azam'a gönderiyor. Bunlar sahile ulaştıklarında, tarikatın bir golyotuna rastladıkları için, Rodos'a varmağa muvaffak olmuşlardır, diyor,*

Angiolello, Cem'in Rodos'a gitme çabasını, onun Karamanoğluyla beraber aldığı karar gereği, Rumeli'ye geçip, orada kendisine taraftar toplamak şeklinde izah eder. Bouhours'a göre: Cem'in Rodos'a geçeceğini haber alan Beyazıt, Lycie sahillerine askerlerini yerleştirmiştir. Askerlerin bir anlık gafletinden istifade eden Cem, sandala atlar ve kendisini bekleyen gemiye doğru hareket eder. Bu arada Cem, ucuna kardeşi adına yazılmış mektup iliştiirdiği bir oku yayıyla gerip sahile, askerlerin üzerine atmıştır.

Mektupta deniyor ki:

Cem' den kardeşi Beyazıt' a; Eğer (bugün) Hıristiyanlara, bilhassa çok şöhretli olalı ve hanedanımızın cân düşmanı bulunan Rodos Şövalyeleri tarafına sığınmam ile bir cinayet eşlemişsem, hem Hakkın hem

de halkın önünde bunun tek günahkârı sensin. Beni, Tanrı'dan verilmiş bütün insanlık haklarıma karşı, padişahlıktan da kısıtlamakla yetkili değilsin.

Don Alvaro, tarikat gemisi başında göründü. İlk Cem Sultan'ı selamladı, sonra ona, gemiye çıkmasını söyledi. Bu arada, içinde Tarikat Meclisi'nce yazılmış mektuplar olan bir paketi Cem Sultan'ın önüne atmıştı. 37 kişilik mürettebatla gemiye geçildi. Denize açıldılar. Donanmaya varıldı. Tarikatın Tresor adlı Büyük gemisine geçtiler. Bu arada toplar atılmış, trompetler çalınmıştı. Cem Sultan'ın karşılığının gerçekten büyük bir olay olduğuna değinilmektedir. O gün, 1482'nin 26 Temmuz u idi.

DENİZ YOLCULUĞU

Şövalyelerin reisinin Cem Sultan'a,

-Siz firari olsanız bile, zulme uğramış ve hakları gasbedilmiş bir hükümdarsınız, ama her zaman hatırlanacağı gibi, Cem Sultan'sınız. Sizi hürmete layık bir prens olduğunuz için karşıladık. Düşmanımız sayılmazsınız. Siz ne kadar bizden öldüresiye nefret eden Muhammed' in oğlu olsanız da, Üstad-ı az'am'ın muamelesi insanidir. Babanız bize elinden gelen her şeyi yaptı. Biz ise ona gerektiği gibi karşı koyduk ve sonunda muzaffer olduk. Bu asırlar sonra bile söylenecektir. Rodos Şövalyeleri saldıranları yenmişlerdir, ama kendilerine sığınanları her zaman insanca muameleye tabii tutmuşlar ve onları korumuşlardır demesi ile bir anlık bastıran sıkıntı dağılır.

Sultan, her yemek yiyişinde bir görevli onun önünde duruyor, ilkin yemekten bir lokma ya da meşrubattan bir yudum alıyor, sonra ikram ediyordu. Bu usul Türklerde yoktu. Cem Sultan, nedenini sorunca; bunun büyük prenslerin sofralarında tatbik edildiğini söylediler.

Cem Sultan;

-Benim tarafınızdan zehirlenme korkum bulunmuyor. Hayatım tabii ki sizin ellerinizde. Bana prensler gibi değil, dostça davranınız, dedi.

Thuaste'ye göre, 29 Temmuz'da, Rodos'a vardılar. Cem'in gemiden atla inebilmesi için, bir ahşap iskele hazırlandı. Bunun üzerine sırma işlemeli örtüler dahil kıymetli halılar serdiler.

KADER AĞI

DM'ye göre: Cem, bir ziyafette rastladığı bir kadını çok beğenir ve ona iltifat eder. Kadın da Cem'i beğenmiştir, ama işi kızıştırmak için öfkelenmiş gibi yaparak kalkıp gider. Cem umursamaz. Kadın nedimesiyle sarayına gelir. Cem onu görür ve yere doğru eğilerek eliyle selamlar. Kadın aşık olmuştur. Cem'in olmak için yanıp tutuşur. Bir gün Üstad-ı azam'ın sarayında karşılaşırlar. Cem ona yüz vermemiştir. Kadın, Cem'e;

-Sen beni gerçekten sevmiyorsun, diye sitem eder.

Cem, şu anda böyle davranmak zorunda olduğunu söyler, ama durum başta Üstad-ı azam olmak üzere, Rodoslular tarafından anlaşılmıştır. Öyle olur ki, bu aşk macerasını Sultan Beyazıt bile duyar. Osmanlı padişahı olaya çok sevinmiş, hatta Mısır sultanına; Cem'i, anası, karısı ve oğlu Murad'ı kabul

ettiği için savaş açmağa karar vermiştir. (Tabii ki konu burada bitmediği gibi, büyük bir opera teşkil edecek sahnelere ilham kaynağı olur.)

Beyazıt, sevgi bağından faydalanarak Cem'i ele geçirmeyi düşünür. Rodos'la yaptığı bir anlaşma gereği, adamlarından Davut'u ticaret bahanesiyle adaya gönderir. Davut, kısa zamanda Cem'in sevgilisi Ysine'yle tanışır ve ona, kendisini çok sevdiğini, razı olursa evlenmek istediğini söyler. Ysine, Cem'e durumu çıtladır. Cem şüphelenmiştir. Taciri araştırır ve gerekli tahkikat yaptırır ama sonuç alamaz. İhtiyatını artırır. Bu arada Davut, Ysine'ye gerçekten tutulmuş Cem'i öldürmeyi ve rakibinden kurtulmayı düşler. Saray bahçıvanlarından birine çok para vererek, bahçeye saklanır, ama Cem'i görünce dayanamaz, hissiyatı değişir. Kendi kendine,

-Allah'ım, Fatih' in bu çok sevdiği ve üzerine titrediği oğlunu mu öldüreceğim? Hayır; olamaz. Bunu ancak canavarlar yapar. Kaldı ki, Fatih'in Cem' i halefi olarak hazırladığını bilmeyen mi var?! Ona kıyamam, der ve oradan hızla kaçar.

İstanbul'a vardığında Beyazıt'a, yalan söyler ve Cem Sultan'ın büyük oğlu Oğuz Han ile birlikte boğdurulmuş Gedik Ahmet Paşa'nın yerine Vezir-i azam olur. Aubusst, Davud'un ansızın gidişinden ürkmüş, daha güvenli olur gerekçesiyle Cem'i Fransa'ya göndermiştir.

RODOS'UN KAYBI

Kanuni Sultan Süleyman, Belgrad seferinden dönünce Rodos'un mutlaka alınması için hazırlıklar yapılmasını buyurmuş, Mustafa Paşa bu sefere serdar olmuş, donanma Haziran'ın 4'ünde hareket etmiş, Gelibolu'da Kaptan-ı Derya Parlak Mustafa Paşa'nın katılması ile yola revan olunmuş ve ayın 24'ünde Rodos'a asker çıkarılmıştır. 16'sında karadan yola çıkan Kanuni, ordusu ile Marmaris'ten ayın 28'inde adaya geçti ve muhasara 29 Temmuz'da başladı. Rodos Şövalyelerinin hazırlıklı oldukları; durumu önceden Papa ve Fransa Kralı'na bildirdikleri, hatta bir yıllık yiyecek stoku bile yaptıkları bilinmektedir. Başşövalye Vilye dö Lil Adam idaresindeki Rodos'a Osmanlılar, 400'ü büyük 300'ü küçük gemilerle gelmişlerdi. Muhasaranın uzamasından dolayı Kanuni Sultan Süleyman, Piri Mehmet Paşa'ya kızmış, Serdar Mustafa Paşa'yı görevinden alarak Mısır valiliğine tayin etmiş, bunun yerine Ahmet Paşa'yı getirmiştir. Mesina ve Napoli limanlarında, kuşatma altındaki adaya yardım için asker ve gemilerin hazırlığına ilişkin yoğun faaliyetler vardı ama Avrupa'dan ümidini kesen Başşövalye kaleyi teslimine karar vererek;

a-Kalacak Hıristiyanların ayinlerinde serbest olması.

b-Adadan devşirme alınmaması

c-5 yıl süreyle adanın vergiden muafiyeti

d-İsteyenlerin 3 yılda adayı terketmeleri

e-Kandiye limanına şövalyelerin naklinin Türk gemilerince yapılması

f-Adanın 12 güne içinde boşaltılması, şartlarınca Osmanlılarla anlaştı; sancakbeyliğine meşhur korsan Kurdoğlu Muslihittin Reis tayin edildi. O gün 20 Aralık 1522'de adada 600 şövalye ve 4500

tebanın bulunduğu söylenir. Kandiye'ye nakledilen tarikat, ilkin İtalya'da Veterbo ve Fransa'da Nice'de faaliyet gösterdi, sonra İmparatorun kararı ve Papa Clement VII'nin tasvibi ile, takımadalarının kendilerine verilmesiyle 1529'da Malta'ya yerleşti. Tarikata İtalya'da ve Fransa'da büyük malikanelerin bağışlanmış olduğundan söz edilir. Bu tarihlerde Şövalyelerin büyük üstadı Villiers de L'Isle-Adam idi.

II- MALTA ŞÖVALYELERİ

TOPARLANIŞ

Şövalyeler, St-Angelo ve Borgo (Cite Victorieuse) kalelerine yerleşince hemen bu tarihi yapıların tamirini yaparak yenilerini de inşaa ettiler. Osmanlıların Malta ile temasları Barbaros zamanında Malta seferine girilmişti, ama o sıralarda bir türlü fırsat bulamadılar. Şariken'in Amiral Andre Dorya kumandasında Cezayir Seferi'ne gemileriyle iştirak etmişlerdi. Çünkü imparatora minnet borçluydular. Trablusgarb'ın muhafazası da İspanyollar tarafından kendilerine verilmişti. St. Jean Şövalyeleri, Malta'da da, Rodos'taki gibi mükemmel donanmalarının olması nedeniyle, her zaman hareket halinde bulundular, hatta fırsat ele geçirdikçe Türk ticaret gemilerini zaptettiler ve Türk korsanları ile mücadeleye başladılar. Preveze ve Cerbe savaşlarına da katılmışlardı. Hıristiyan korsan gemilerinin barınmasına da büyük destek verdiler. Malta'nın fethi Akdeniz'in tamamen ele geçirilmesi demekti. Osmanlılar, Malta seferini hızlandırdılar. Padişaha eşya getiren bir Türk gemisi de Malta gemileri tarafından çevrilmiş ve el konulmuştu.

TURGUT REİS

Muğla'nın Serdaloz nahiyesinde dünyaya gelen bir çocuk, babası gibi ziraatle uğraşmamış, spor hareketleriyle ilgilenmiş ve denizciliğe merak salmıştı. Genç yaşta, bir Türk korsan gemisine girmeyi başardı. Daha sonra, bir gemi donatması ile adamları onu kendilerine reis yaptılar. Preveze Deniz Savaşı'na katıldı. Daha sonra da korsanlığa devam etti. Turgut Reis, 1540'da İspanyollar tarafından Korsika'da ele geçirilmiş ve Andre Dorya'ya onun kız gibi güzel yeğeni tarafından takdim edilmiştir. Bir müddet forsa olarak elde bulundurulan Turgut, Cenova'da hapsedildi. 1543'te Barbaros'un yardımı ile, 3000 altın verilerek kurtarılmıştır.

I. MALTA SAVAŞI ve TRABLUSGARB'IN FETHİ

1551'in ilkbaharında 90 kadırgadan müteşekkil Osmanlı donanması, Eğriboz'da bulunan Turgut Reis'in gemileriyle birleşerek, Malta'ya hareket etti. Kumandanın, Kaptan-ı derya Rüstem Paşa'nın kardeşi Sinan Paşa'da olduğu belirtilir. Bu konuda çıkan bir ihtilaf sonucu, kuşatma kaldırılmış, Kuzey Afrika'ya hareket edilerek, hem karadan hem denizden yapılan saldırılar ile, 14 Ağustos'ta, 21 yıldır Maltalılar idaresindeki Trablusgarp alınmıştır.

II. MALTA SAVAŞI ve TURGUT REİS'İN ÖLÜMÜ

1565'in Nisanında İstanbul'dan sefere karar verilmesiyle, Candaroğullarından Kızıl Ahmetli Mustafa Paşa serdar tayin edilerek, donanma amiralliğine Piyale Paşa getirildi ve 181 gemiden müteşekkil olarak

yola çıkıldı. Padişah, her iki paşaya da: *“Adanın fethine ait bütün işleri Turgut başarabilir; kat'iyyen onun re'yyinden hariç hareket etmeyiniz”* demiş olmasına rağmen, Malta'ya vardıklarında Trablusgarp Beylerbeyi Turgut Paşa'yı beklemeden adaya asker çıkardılar ve Sentelen kalesini muhasara ettiler. Turgut Paşa, 13 kadırgası ile çıkagelişin gördü ki yanlış hareket edilmiş, asıl kale dururken niye buraya saldırdıklarını her iki paşaya söylemiş ama, iş işten geçmişti. Kuşatmaya devam edildi. Turgut Paşa, Sentaj hisarı hücumunu ele aldı. Tam o anda, kaleden fırlatılan bir güllenin yakınına düşmesi ve bir taşın isabetiyle Turgut Reis, 18 Haziran'da ağır yaralandı. 4 gün kendini kaybetmiş bir halde yattı. Kuşatmanın 5. günü onun şehadetini haber verdiler. Sentelen kalesi 24 Haziran günü alınmıştı, ama bunun kurbanı da Turgut Reis idi. Çok geçmeden Malta'yı tamamen terkederek İstanbul'a döndüler. Barbaroszade Hasan Bey'in St. Michele kalesine yönelttiği hücumlar başarısız kalmış. Philipp II'nin gönderdiği gemilerin fırtınaya tutulup 25 Ağustos'ta mahvolmuş olsa bile, Sicilya krallığının askerleri 6 Eylül'de adaya varmış, yardıma gelmiş İspanyol kuvvetleriyle çarpışan Mustafa Paşa'nın 5 Eylül'de geri çekilmesi ile II. Malta Savaşı'nın sonucu belirlenmişti. Bu bir yenilgidir.

İLERİ KARAKOL

Üstad-ı azam Jean de La Valetta'nın Osmanlılara karşı başarısı tarikatın gücünü artırdı. Ertesi yıl bütün Katoliklerden gelen yardımlar ile başşövalyelerinin adını verdikleri Valetta şehri ve kalesinin inşası başlamış; bunu 4 yılda tamamlamışlardır. Cezayir'le büyük mücadeleye girişildi. Osmanlılar, 1614'te Kaptan Halil Paşa ve Rodos beyi Memi tarafından 65 kadırgadan müteşekkil donanama ile Malta'ya yeniden saldırmışlar, ama bir başarı bile elde edemeden gerisin geri dönmüşlerdir. Malta'nın saldırılara karşı daha iyi haberleşmesi ve korunması için, sahilden birer mil mesafeyle yeni burçlar yapıldı ve bu kulelerin gerektiği zaman ateşini de yakmaya gözcü muhafızlar yerleştirildi. Hatta Valetta'yı uzun sürebilecek bir muhasaraya kâfi gelecek biçimde, cephaneye, yiyecek ve su ile depoladılar.

ADA HALKI

Afrika ile Sicilya arasında olup, Gomino, Gozzo ve Filfolia adalarından müteşekkil Malta halkının Kuzey Afrika asıllı bir kökten geldiği iddia edilmesine rağmen, 8 ayrı dil konuşulduğu gibi, burada çeşitli ırktan insanlar vardır. Önce kendilerini bunlardan tecrit eden Şövalyelerin, konumlarının zamanla düzelmesi ile dostane ilişkilere girdikleri, hatta asker bile topladıkları görüldü. Birçok savaşa ada halkını da iştirak ettirdiler. Bu nedenle Malta'da zaman zaman isyanlar çıkmamış değil.

Şövalyelerin Vatikan onayı ile yeni vergiler koyması halkı etkilemiş, tarikata yer yer karşı gelmeler olmuştur. Üstad-ı azam Jean Paul de Lascaris'in yeni para bastırmasının da ekonomiyi düzeltmediği görülünce, Malta Üniversitesi'nin varidatı için içine girdi.

YENİ DENİZ SAVAŞLARI

Osmanlıları her rastladıkları yerde vurdukları gibi, İspanya'nın müttefiki olarak Lepanto, Venediklilerin müttefiki olarak Girit ve Çanakkale deniz savaşlarına katıldılar. Girit savaşı 1645-1646,

Çanakkale savaşı 1656-1657 yıllarındaydı. Yine Venediklilerin müttefiki olarak 1692 yılında Hanya'yı muhasara ettiler.

İSYANLAR

Manuel de Vilhena'nın Üstad-ı azamlığı sırasında, Malta'da uzun müddet tutsak edilen Ali adlı bir Türk'ün 1722'de İstanbul'a gizlice bir haber ulaştırıp, adadaki esirlerin isyan edeceğini, ancak oradan sevkedilecek gemilerle kurtarılmalarının mümkün olacağını saraya iletmesiyle, Apdi Paşa kumandasında bir donanma gönderildi, ama isyan Şövalyeler tarafından açığa çıkarıldığı için, bu girişim sonuçsuz kaldı, gemilerin ada önlerinde görünmesi ile kaybolması bir oldu. Tutsak olan Rodos beyi Mustafa Paşa'nın isyanı da, Üstad-ı azam Emmanuel Pinto'ya yapılan bir ihbar sonucu 6 Haziran 1749'da tespit edilerek açığa çıkarılmıştır. Üçüncü isyan 1760'ta, Kaptan Paşa kadirgasında meydana geldi, gemiyi ele geçiren forsaların Malta'ya sığınmaları ile; Sultan III. Mustafa, Fransa kralı XV. Louis'e, bu kaçırılan geminin iadesi için ricayı minnette bulundu ve iadenin gerçekleşmesi için Fleury, Malta'ya gönderildi.

Son isyan, 1697'den beri yönetimden uzak kalan Fransız Grubu'nun Malta yerlilerini teşvik etmesi ve Mannino'nun ön plana çıkarılması ile meydana gelmiş; isyan sonucunda Fransız Grubu'nun desteklediği Emmanuel de Rohan 1775'te seçilmiştir.

YENİDEN YAPILANMA

Bu üstad-ı azam, tarikatın eksik taraflarının bulunduğu için, yenileme işlemlerine girişti, suistimallere son vererek, yeni kanunlar düzenledi. İngiltere ve Rusya da Malta siyasetine karışmak istemiş; Katerine II, 1775'te, adada daimi tesisler kurma yoluna gitmiş ama; bu sağlanamayınca Bailli de Litta, Malta'ya gönderilmiştir.

Rohan'dan sonra, Fransız Grubu anlaşılamadı. Cermen Grubun'dan Ferdinand von Hompesch'i 1797'de Şövalyelerin reisi seçtiler.

GÜZEL SANATLAR

Tarikatın adaya yerleşmesinden beri, güzel sanatlara gereken önem verilmiş, Rönesans'ın gelişmesinde Malta'nın payı büyük olmuştur. İtalyan sanatının burada ağır basması görkemliliğin ilk işaretidir. Mimarlık alanında son derece güzel ve ihtişamlı yapılar gerçekleştirildi. Valetta'da Francesco Laperelli Gerolaino Cessar surları, Malta'daki hanlar ve kiliseler, özellikle Santa Maria Kilisesi, Lorenzo Gaffa ve San Giovanni Katedralleri bunlar arasındadır. Resim sanatında da kendini tanıtan Malta, 1607-1608'de ve 1660-1690'da burada bulunan Caravaggio tarafından dinsel resimler bakımından büyük ilerlemeler kaydetmiş, M. Preti ile doruk noktasına çıkmıştır. Heykel sanatının temsilcisi de Melchiorre Gaffa'dır".

NAPOLYON BONAPARTE

Şövalyeler, 1775 yılından beri korsanlık ve her türlü kanunsuzluk hareketinden uzak kalmalarına rağmen, Malta'yı Fransız diktatör, hileyle istila ederek, La Valetta'yı 4 günlük bir kuşatma ile ele geçirdi.

Napolyon'un Mısır seferi, St. Jean Şövalyeleri'nin 700 yıllık geçmişine 16 Haziran 1798'de büyük darbe vurmuştur.

General Vaubois her ihtimale karşı, 6000 askerlik kuvveti La Valetta'da bırakıldı ve adada Fransızlara uygun yeni kanun maddeleri girerek, Fransızca resmi dil olarak ilan edildi. Tarikatın vergi tahsil etmesi yanında her türlü etkinliği de yasaklanmıştır.

SONUÇ

1800'de Malta'nın İngilizler tarafından işgali ile tarikatın adada barınması daha da zorlaştığından Şövalyeler, Malta'yı terk ettiler. Papa Pius VII tarafından kabul edilmeleri üzerine İtalya'da yaşamalarına müsaade edilerek ilkin Catania'ya, sonra Roma'ya yerleştirildi. Şövalyeler, burada yeniden teşkilatlanarak, 1854'de Aventino Manastırı ile 1880'de Aziz Basileius Kilisesi'nin imtiyazını aldılar. Fransa bu tarikatı 1924 yılında tanıdı. 1961'de Papalık tarikatın yeni yasasını onayladı ve denetim hakkını da üzerine aldı. St. Jean Şövalyeleri günümüzde de varlığını sürdürmektedirler.

Kaynak: M.A. Fahrettin ÖZTOPRAK, St. JEAN ŞÖVALYELERİ, Türk Dünyası Tarih Dergisi, Ağustos 1998, sayı: 140, s.16-23.